

РАЗОМ ІНЄЙНЄМ

Щомісячна газета Черкаського обласного благодійного єврейського фонду „Турбота поколінь – Хесед Дорот”

Видається з грудня 2000 року.

Тамуз – Ав 5786

липень 2026

№7(295)

Піст Дев'ятого Ава

Найбільш жалобним для євреїв днем вважається Дев'яте Ава (івр. תשעה באב Tish'a be-Av). Він відзначений трагічними подіями протягом усієї єврейської історії. Ця дата стала в очах євреїв символом усіх переслідувань та нещастя, що випали на долю єврейського народу. За традицією 9 день Ава вважається датою руйнування, як першого, так і другого Храму в Єрусалимі. На згадку про це було встановлено пост. Правила та звичаї, що стосуються Дев'ятого Ава, кодифіковані в „Мішней Тора” Маймоніда та в „Шулхан арух”.

Євреї починають дотримуватися жалоби з руйнування Храму вже за три тижні до Дев'ятого Ава, тобто з поста 17 Тамуза (у 2026 році – 2 липня), посилюючи прояв скорботи протягом останніх дев'яти днів цього періоду, починаючи з 1-го Ава. Серед ашкеназів прийнято утримуватися в ці дні від вживання м'яса і вина (крім як по суботах), не одягати новий або святковий одяг і двічі на день читати приурочені до цього часу елегії (кінот), а також псалми 136 і 78. Сефарди дотримуються цих обмежень лише протягом тижня, на який випадає Дев'яте Ава.

У часи Ахаронім (починаючи з 16 століття – *ред.*) на ці три тижні і на весь період, починаючи з 1-го Тамуза і до полудня (у ашкеназів) 10 Ава, а у сефардів по закінченню 10-го Ава, або навіть до кінця всього місяця Ав, були введені такі жалобні звичаї, як утримання від слухання музики („левіті не співають більше в Храмі”), прийому гостей та ходіння в гості, подорожей, купання (хоча щодо мікви для чоловіків думки поділяються) та навіть (принаймні, протягом тижня, на який припадає 9-е Ава) подружньої близькості.

Остання трапеза до початку посту повинна складатися не більше ніж із однієї страви без м'яса та вина.

Загальним правилом жалоби Дев'ятого Ава є прирівнювання його до жалоби за найближчим родичем протягом перших семи днів після похорону (шива).

Жалоба Дев'ятого Ава починається з заходом сонця 8-го Ава (у 2026 році – 22 липня) і продовжується до появи першої зірки на небі Дев'ятого Ава (у 2026 році – 23 липня).

Приписано дотримання наступних правил протягом усього посту: повне утримання від їжі та пиття; утримання від купання (можна лише ополіскувати руки з гігієнічною метою); утримання від подружньої близькості; утримання від користування парфумами; заборона носити шкіряне взуття; сидіти можна на підлозі або на низькій лаві (не вище 30 см); заборонено вивчати Тору, бо вона є джерелом радості. Можна читати і вивчати лише тексти, пов'язані з вираженням скорботи і прикrostі: Плач Єремії (Ейха) і відповідний Мідраш (Ей-ха Рабба), Книгу Іова, Єр. 39, агадичні розділи Талмуду, присвячені руйнуванню Єрусалиму. Заборона вивчати Тору діє лише до полудня 9 Ава.

Існують також такі звичаї: у ніч на Дев'яте Ава спати без подушки; прийняти, щоб у синагозі цього дня горіло лише кілька свічок; цього дня знімають завісу (парохет), якою завішують Синагогальний ковчег (арон ha-кодеш), а в деяких сефардських синагогах, де такої завіси немає, вішають чорну завісу.

В Єрусалимі в день Дев'ятого Ава прийнято йти до Стіни Плачу (Західна Стіна (Котель)).

У синагогах увечері після вечірньої молитви читається „Плач Єремії” („Ейха”), де автор, сучасник руйнування Першого Храму, глибокою поетичною мовою оплакує цю національну катастрофу, яка торкнулася всього суспільства і докорінно змінила духовне та фізичне життя народу.

Книга „Ейха” згодом була доповнена кінотатами („плачі”), які читають у синагогах невдовзі після „Ейха”. Кіноти написані відомішими єврейськими поетами середньовіччя, такими як Елазар аКалір, Шломо ібн Гвіроль, Раші, рабі Авраам ібн Езра. Крім розширення тем, згадуваних в „Ейха”, в основі багатьох кіно лежать мідраші, пов'язані з руйнуванням Храму, і лиха, що відбулися з єврейським народом після написання книги „Ейха”, в тому числі і ті, які не відбулися 9-го Ава.

Оскільки компіляція кіно була зроблена на початку ХІ ст., багато подій, що відбулися після цього періоду, не згадуються, незважаючи на їх трагічні наслідки для єврейського народу. Після Другої світової війни у багатьох громадах були додані кіно, що оплакують Катастрофу європейського єврейства.

Спочатку пост 9 Ава пов'язується з „гірхом розвідників” – коли Моше привів євреїв до кордонів Землі Обітованої, вони побоялися одразу увійти до неї і упросили Моше відправити розвідників, щоб ті, повернувшись, описали країну та перспективи життя в ній. І хоча це прохання було висловленням сумніву в Б-зі, який вивів євреїв з Єгипту і обіцяв їм цю країну, все ж такі Моше погодився відправити голів 12 колін на розвідку. Розвідники, що повернулися, повідомили, що країна „укріплена до неба”, благодатна і щедра, але населена велетнями, проти яких євреї „маленькі, як коники”. Що „велетні” просто так не підуть і боротимуться на смерть за цю землю, і що багато євреїв загине в тій битві. Всю ніч з восьмого на дев'яте Ава євреї плакали, говорячи, що мало нас померло в пустелі, коли виходили з Єгипту, а скільки ще загине в битві.

Тоді Б-г розгнівався і сказав, що цього разу євреї даремно плакали, але тепер у них з'явиться безліч приводів для плачу в цю ніч. Таким буде покарання за гріх зневіри. І першим покаранням стала заборона поколінню, що вишло з Єгипту, увійти до Святої Землі. Люди, що засумнівалися в Б-зі, були приречені 40 років блукати по пустелі – по року за кожен день розвідки – і померти в ній.

По-друге, через те, що євреї злякалися (попри всі чудеса і знамення) народів, що населяли Ханаан, і відмовилися увійти до Ізраїлю в обраний Б-гом час, було сказано, що тепер євреї зможуть отримати цю землю тільки після важких війн, хоча могли отримати її чудовим чином, без жодних зусиль.

Але, мабуть, і цих покарань виявилось недостатньо, щоб євреї беззастережно прийняли Б-га та його заповіді. Вже оселившись на Землі Обітованій, євреї продовжували грішити. Найважчим гріхом було ідолопоклонство, адже це пряме порушення заповіді: „Не сотвори собі кумира”. Причому, за свідченням пророка Єремії (що був свідком руйнування Першого Єрусалимського храму), об'єктом поклонання став і безпосередньо Храм. Пророк говорив, що люди його покоління без кінця повторювали слова: „Храм Г-спода” (Єр. 7:4), вважаючи, що Храм врятує їх, викупить будь-який їхній злочин. Так було забуто значення Храму як шляху служіння Вс-вишньому, і Храм набув значення посередника, проміжної ланки у відносинах між євреями і Б-гом. По суті, знаряддя досягнення мети (служби Б-гу, спілкування з Вс-вишнім) набуло невідповідної важливості і зайняло у свідомості людей центральне місце. Мета ж відійшла на другорядні позиції. Тому і був зруйнований Храм: Б-г прибрав цю спокус. І доти, доки євреї не покаються в гріху невіри, це покарання буде з ними, і будуть з'являтися нові і нові приводи для плачу в цей день.

За матеріалами єврейських сайтів Інтернету.

Легенди Стіни Плачу

Як виявилось, не всі знають, що Стіна Плачу (Західна Стіна (Котель) – *ред.*) отримала таку назву не лише тому, що протягом століть євреї оплакують біля неї зруйнований Храм.

Час від часу в день 9 Ава на її камнях з'являються невідомо звідки краплі води, які дуже нагадують сльози. Щоправда, востаннє це диво було зафіксовано у 1940 році, і, як стверджували газети того часу, багато жінок збирали ці „сльози” у маленькі флакони й довго зберігали їх як оберіг. Також розповідають, що з настанням дня 9 Ава на один із камнів Стіни сідає білий голуб, який поводиться зовсім не так, як звичайний птах. Він нерухомо сидить на цьому самому камені понад добу – аж до завершення жалобного дня, лише час від часу порушуючи тишу своїм тужливим стогоном. Старі люди вірять, що цей голуб є видимим втіленням Кнесет Ізраель – колективної душі народу Ізраїлю.

Згідно зі стародавньою легендою, щоб у народу виникло відчуття, що Єрусалимський Храм є спільним надбанням усього Ізраїлю, цар Шломо розподілив роботи з його оздоблення та спорудження зовнішніх мурів між різними верствами суспільства. Південний мур навколо Храму доручили будувати представникам єврейської знаті, східний – коенам і левітам, північний – заможним купцям, а західний – біднякам. Воєначальники, коєни та купці щедро пожертвували величезні кошти на будівництво Храму, найняли за них робітників із сусідніх країн і доручили їм спорудити три стіни навколо святині, залишивши собі лише роль наглядачів і керівників робіт.

Бідняки ж не мали грошей, щоб найняти робітників, тому будували західний мур Храму власними руками, рясно зрошуючи його каміння своїм потом. І коли будівництво було завершено, з Небес пролунав голос: „Клянуся Собою, – говорить Г-сподь, – що Західна Стіна стоятиме вічно, і Моя Шхіна ніколи не відійде від неї”.

У цю легенду можна вірити або не вірити, але факт залишається фактом: Західна Стіна пережила всі історичні потрясіння і сьогодні залишається єдиним фрагментом, що зберігся до наших днів від Першого і Другого Єрусалимських Храмів.

Коли Перший Храм був зруйнований військами Навуходоносора, остоє західного муру дивом зберігся. Тому євреям, які повернулися до Землі Ізраїлю разом з Езрою та Нехемією, під час спорудження Другого Храму не довелося будувати цю стіну заново – вони лише відновили її.

(Закінчення на стор.2)

Ту бе-Ав: свято, яке навчило євреїв кохати й бути єдиним народом

Щойно завершується найскорботніший день єврейського календаря – Дев'яте Ава, коли ми згадуємо руйнування Першого і Другого Єрусалимських Храмів, вигнання та численні трагедії єврейської історії, як уже через шість днів настає зовсім інше свято – Ту бе-Ав, п'ятнадцятий день місяця Ав.

На перший погляд це здається дивовижним. Після посту, жалоби та читання Книги Плачу – свято радості, молодості й кохання. Проте саме в цьому проявляється особливість єврейського світогляду: навіть після найтемнішої ночі обов'язково приходить світанок, а скорбота не повинна перетворюватися на безнадію.

Сьогодні Ту бе-Ав не належить до великих єврейських свят. Це звичайний робочий день, хоча під час богослужіння в синагогах не читають покаєнних молитов. Більшість сучасних євреїв знає його як єврейське свято закоханих.

Проте в давнину його значення було значно глибшим. У Мішні сказано: „Не було в Ізраїлі щасливіших свят, ніж Йом Кіпур і П'ятнадцяте Ава”.

На перший погляд таке порівняння здається несподіваним. Адже Йом Кіпур – день посту, молитви та покаєння. Але мудреці пояснювали: саме цього дня людина отримує прощення Вс-вишнього, а Ту бе-Ав дарує надію на створення нової єврейської родини.

У ті часи єврейські дівчата виходили до виноградників у білих сукнях. Цікаво, що ці сукні вони позичали одна в одної. Навіщо? Щоб між багатими й бідними не було жодної різниці. Мішна пояснює: це робилося для того, щоб жодна дівчина не соромилася через відсутність дорогого вбрання. Перед коханням усі були рівними. Юнаки приходили до виноградників, знайомилися, спілкувалися, а багато таких зустрічей завершувалися весіллям.

Чому це було так важливо? За часів Суддів (приблизно 1244–890 роки до н.е.) кожне з 12-ти колін Ізраїлю жило окремо. Фактично це був союз споріднених племен, а не єдина держава. Кожне коліно мало власну територію, власних старійшин, власні традиції й дуже ревно ставилося до своїх земель.

Закон навіть передбачав, що дівчина, яка успадковувала земельний наділ, повинна була виходити заміж лише за представника свого коліна. Це дозволяло зберегти територіальну цілісність кожного коліна, але водночас заважало формуванню єдиного народу.

Саме тому рішення старійшин скасувати заборону на міжколінні шлюби стало історичним. Відтепер молоді люди з різних колін могли створювати сім'ї. Здавалося б, невелика зміна. Насправді ж вона започаткувала процес, який поступово перетворив дванадцять окремих колін на один народ. Адже саме сім'я є найміцнішою основою будь-якого суспільства.

Ще одна подія, яку традиція пов'язує з Ту бе-Ав, сталася після однієї з найтрагічніших сторінок книги Суддів. Тоді майже весь Ізраїль виступив проти коліна Біньяміна. Війна була настільки жорстокою, що коліно опинилося на межі повного знищення. Переможці поклялися не віддавати своїх дочок заміж за тих небагатьох чоловіків із коліна Біньяміна, які залишилися живими. Лише згодом вони усвідомили, що власними руками можуть стерти з історії ціле коліно Ізраїлю. Вихід знайшли саме завдяки святу П'ятнадцятого Ава. Під час традиційних танців у виноградниках чоловікам із коліна Біньяміна дозволили символічно „викрасти” собі наречених. За звичаєм того часу дівчата, які приходили на свято, знали про це й добровільно брали участь у давньому обряді. Так Ту бе-Ав допоміг відновити єдність народу після братовбивчої війни.

Є ще одна важлива історична подія, пов'язана з цим днем. Після смерті царя Шломо єдина держава розділилася на Північне та Південне царства. Правитель Північного царства Єровоам І заборонив своїм підданам здійснювати паломництва до Єрусалимського Храму, встановивши прикордонну сторожу. Його рішення було політичним, але наслідки стали духовною трагедією. Єдиний народ дедалі більше віддалявся один від одного. Минуло багато років, і один із наступних правителів скасував цю заборону. Євреї знову отримали можливість разом приходити до Єрусалимського Храму, молитися одному Б-гові та відчувати себе єдиним народом. Традиція пов'язує цю знаменну подію саме з днем П'ятнадцятого Ава.

Сьогодні Ту бе-Ав часто називають єврейським Днем закоханих. У цьому є частка правди. Саме цього дня багато пар освідчуються, заручаються або планують весілля. Проте сенс свята набагато ширший. Єврейська традиція говорить не лише про романтичні почуття. Вона нагадує, що справжнє кохання починається там, де людина бачить в іншому не представника іншої громади, іншого походження чи інших поглядів, а майбутнього супутника життя, створеного за образом Вс-вишнього.

Саме тому Ту бе-Ав стало святом, що символізує не лише народження нових сімей, а й подолання розділення між людьми.

Чому мудреці назвали Ту бе-Ав одним із найрадніших днів року?

У трактаті „Тааніт” (30б–31а) Талмуд ставить, на перший погляд, дивне запитання: чому саме П'ятнадцяте Ава стало таким великим святом?

Відповідь складається не з однієї, а відразу з кількох історичних подій. Усі вони мають спільну рису – цього дня народ Ізраїлю робив ще один крок до примирення, єдності та відновлення.

1. Було дозволено шлюби між різними колинами Ізраїлю.
2. Коліно Біньяміна було знову прийняте до спільноти Ізраїлю.
3. Було відкрито шлях до Єрусалимського Храму.
4. Завершилися покаєння покоління, яке вишло з Єгипту. Після гріха розвідників Вс-вишній постановив, що покоління, яке залишило Єгипет, не увійде до Землі Ізраїлю. За традицією, щороку Дев'ятого Ава люди цього покоління лягали спати у задалегідь викопані могили, і частина з них помирала. Так тривало сорок років. Останнього року всі прокинулися живими. Проте люди подумали, що могли помилитися з датою, і чекали ще кілька днів. Лише коли настала ніч П'ятнадцятого Ава й на небі з'явився повний місяць, стало зрозуміло: покаєння завершилося, а Вс-вишній знову виявив Своє милосердя до Ізраїлю.
5. Було дозволено поховати загиблих у Бейтарі. Після повстання Бар-Кохби римляни жорстоко придушили опір і захопили фортецю Бейтар. Десять тисяч загиблих тривалий час залишалися непохованими, адже римська влада заборонила їхнє поховання. Лише через певний час цю заборону було скасовано. Коли євреї змогли поховати своїх загиблих, вони побачили ще одне диво: попри тривалий час, тіла майже не зазнали розкладу. На згадку про цю подію мудреці встановили четверте благословення після їжі : „Добрый і Той, Хто творить добро”, дякуючи Вс-вишньому за Його милість.

6. Завершувалася заготовка дров для жертовника Храму. У часи існування Єрусалимського Храму жертовник мав безперервно підтримувати священний вогонь. Для цього протягом літа заготовляли великі запаси дров. Після П'ятнадцятого Ава сонце вже не було таким спекотним, деревина починала вбирати вологу й більше не вважалася придатною для використання на жертовнику. Тому саме цього дня завершували заготовку дров. Його навіть називали „Днем ламання сокири”, бо після завершення роботи сокири складали до наступного року.

Якщо уважно подивитися на всі ці події, стає зрозуміло: вони зовсім не випадкові. Скасування заборон, примирення після громадянської війни, відновлення паломництва до Храму, завершення покаєння, можливість із честю поховати загиблих, закінчення важливої праці для Храму – усе це символізує відновлення життя після випробувань.

Саме тому Ту бе-Ав стало не просто святом закоханих. Це свято примирення, єдності, надії та нового початку. І, мабуть, саме тому єврейський календар розташовує його лише через кілька днів після Дев'ятого Ава. Після найбільшої скорботи завжди має прийти відродження. Після руйнування – будівництво. Після ненависті – любов. Саме в цьому полягає глибокий духовний сенс Ту бе-Ав.

За матеріалами єврейських сайтів Інтернету.

Легенди Стіни Плачу

(Закінчення. Початок на стор.1)

Пізніше мур реконструював і розширив Ірод Великий, але саме розширив і реконструював. В його основі й надалі залишалися ті самі камені, які були покладені бідняками ще за царя Шломо.

Коли Тіт спалив Другий Храм, він викликав до себе чотирьох центуріонів і кожному доручив зруйнувати одну зі стін, що оточували Храм. Троє воєначальників виконали цей наказ, але четвертий – араб на ім'я Панган – розпочавши руйнування Західної Стіни, раптом наказав своїм легіонерам припинити роботи.

Панган не міг не усвідомлювати, що, порушуючи наказ, прирікає себе на смерть. Але, очевидно, біля Стіни він побачив або пережив щось таке, що виявилось сильнішим за страх смерті.

Коли Тіт побачив, що Західна Стіна залишилася майже неушкодженою, він запитав Пангана, як той наважився послухатися його наказу.

– Я хотів, – відповів Панган, – зберегти її для нащадків, щоб вони захоплювалися твоїми звершеннями, Кесарю. Нехай вони кажуть: „Якщо такою була лише одна стіна Храму, то наскільки величним і міцним мав бути сам Храм, який підкорив великий Тіт!“.

– Чудова відповідь, – похвалив його Тит. – І за те, що ти такий красномовний, я не віддам тебе на смерть за непокору. Натомість ти піднімешся на цю стіну і стрибнеш із неї вниз – нехай самі боги вирішать, наскільки їм був до вподоби твій вчинок.

Панган стрибнув зі Стіни й розбився на смерть. Але Західна Стіна залишилася стояти там, де стояла.

Протягом довгих років римляни забороняли євреям не лише жити в Єрусалимі, а навіть наближатися до руїн Храму. Тому євреї дивилися на свою зруйновану столицю з Оливної гори, а Західна Стіна була для них головним орієнтиром, що вказував місце, де колись стояв Храм.

Згодом Святою Землею володіли візантійці, яким не було жодного діла ні до Храмової гори, ні до Західної Стіни. Через це святе місце дедалі більше занепадало.

Та вже у VII ст. до Єрусалима прийшли араби. Халіф Омар побажав достеменно з'ясувати, де саме знаходився Єрусалимський Храм і його Свята Святих, адже, згідно з мусульманським переказом, саме звідси пророк Мухаммад вознісся на небеса для зустрічі з Аллахом.

Омар наказав привести до нього десяткох єврейських старійшин і зажадав, щоб вони показали це місце. Проте всі вони відмовилися. Згодом один зі старійшин повернувся і сказав халіфові, що готовий відкрити таємницю за однієї умови: якщо той збереже Західну Стіну і дозволить євреям молитися біля неї.

Так на місці Свята Святих Єрусалимського Храму, над каменем Морія, на якому Авраам мав принести в жертву Іцхака і біля якого Яков побачив своє знамените видіння драбини, з'явився Купол Скелі. Натомість євреям знову дозволили оселитися в Єрусалимі та молитися біля своєї святині.

Пізніше прийшли хрестоносці, а за ними мамлюки, які прагнули стерти саму пам'ять про те, що Єрусалим колись був єврейським містом.

Принаймні згадки про Західну Стіну надовго зникають з історичних хронік і з'являються знову лише у XVI ст., коли Єрусалим опинився під владою турецького султана Селіма Першого Грізного.

І з цього приводу також існує чудова легенда. Розповідають, що, прибувши до Єрусалима, султан Селім облаштував свою резиденцію просто навпроти Храмової гори. Одного разу, милуючись краєвидом із вікна, він побачив, як до пагорба, що височів перед його палацом, підійшла якась стара жінка й висипала на нього цілий кошик смердючого сміття. Побачене настільки обурило султана, що він негайно наказав заарештувати жінку й привести її до себе. Коли ж Селім дізнався, що ця жінка, християнка за віросповіданням, живе

у Бейт-Лехемі й спеціально принесла сміття звідти, щоб висипати саме на цьому місці, його гнів став ще сильнішим.

– Невже, – вигукнув султан, – між Бейт-Лехемом і Єрусалимом немає жодного сміттєзвалища, що потрібно нести сміття просто під вікна моєї резиденції?

Стара низько вклонилася й відповіла: „О повелителю, у мене й на думці не було тебе образити. Просто вже багато років наші священники наказують усім навколишнім християнам виносити сміття саме сюди. Жителі Єрусалима повинні робити це не рідше двох разів на тиждень, ті, хто живе на відстані одного дня дороги від міста, – раз на тиждень, а ті, хто мешкає за три дні шляху, – один раз на місяць“.

Зацікавившись таємницею цього пагорба, Селім вигадав незвичайний спосіб дізнатися правду. Щодня він наказував демонстративно кидати в купу сміття кілька мішечків із золотими монетами. Шойно це відбувалося, юрби міських жебраків кидалися розгрібати сміття в пошуках золота. Так поступово пагорб ставав дедалі нижчим, аж одного дня з-під багаторічних нашарувань сміття несподівано відкрилася Західна Стіна.

Остаточно очистив її від сміття син Селіма – султан Сулейман Пишний. Він не лише дозволив євреям знову молитися біля Стіни, а й спеціально виділив для цього майданчик завдовжки 28 м і завширшки 3 м. Саме на цьому невеликому майданчику євреї молилися аж до 1949 р., коли після завершення Війни за незалежність Ізраїлю Стіна Плачу опинилася під владою Йорданії.

До речі, сама назва „Стіна Плачу“ виникла через помилку перекладу. У XVI ст. євреї почали називати Західну Стіну „Котель га-Кінот“, тобто „Стіна кінот“ – жалобних молитов, які читають на згадку про зруйнований Храм.

Однак слово „кінот“ в інших мовах найчастіше перекладали як „плачі“, тому вислів „Котель га-Кінот“ поступово почали перекладати як „Стіна Плачу“. Згодом ця назва настільки закріпилася, що нею почали користуватися і самі євреї.

Ян Смілянський.

Єврейський капітан, який залишався людиною навіть на війні

Коли говорять про традиційні єврейські професії, найчастіше згадують лікарів, музикантів, учених, учителів або юристів. Проте історія знає чимало євреїв, які обрали військову службу і проявили виняткову мужність на полі бою. Одним із них був підводник Самуїл Нахманович Богорад – офіцер Військово-морського флоту, Герой Радянського Союзу, командир легендарного підводного човна „Щ-310“.

Самуїл Богорад народився 17 серпня 1907 року у Вітебську (Беларусь) в єврейській родині. З юних років його приваблювало море. Після закінчення навчання він вступив до Військово-морського училища і присвятив життя службі на флоті. Свою кар'єру розпочав у період, коли підводні сили лише формувалися як один із найскладніших і найнебезпечніших родів військ. Від офіцера-підводника вимагали не лише високої професійної підготовки, а й холоднокрюності, блискучої реакції та здатності приймати рішення, від яких залежали життя екіпажу.

На початок Другої світової війни Богорад уже мав значний досвід служби і був призначений командиром підводного човна „Щ-310“, який входив до складу Балтійського флоту. Саме на його долю випали одні з найнебезпечніших бойових походів у Балтійському морі, де радянським під-

водникам доводилося діяти в умовах постійного мінного загородження, активного протичовнового патрулювання та панування німецької авіації.

Під командуванням Богорада екіпаж „Щ-310“ здійснив низку успішних бойових походів і потопив кілька транспортних суден противника. За мужність і високу майстерність командира човен здобув репутацію одного з найрезультативніших у своєму з'єднанні.

З ім'ям Самуїла Богорада пов'язують історію, яка багато років передається як приклад людяності навіть у найжорстокіших умовах війни. За однією з версій, під час бойового походу в перископ підводного човна командир побачив німецький транспорт. Уже готуючись до торпедної атаки, він помітив на палубі жінок і дітей. За спогадами, Богорад наказав спливати на поверхню й через гучномовець німецькою мовою попередив екіпаж про необхідність негайно залишити судно. Лише після того, як люди сіли до рятувальних шлюпок, підводний човен випустив торпеду.

Документальних підтверджень усіх деталей цієї історії історики поки що не знайшли. Проте сам факт її багаторічного існування багато говорить про те, якою людиною запам'ятався Самуїл Богорад своїм сучасникам. Навіть під час війни він прагнув залишатися офіцером, для якого люд-

ське життя мало найвищу цінність.

Після одного з бойових походів дії командира стали предметом службового розгляду. Війна не залишала місця для сентиментів, і далеко не всі начальники були готові схвалити подібне рішення. Проте Самуїл Нахманович Богорад зберіг довіру командування і невдовзі знову повернувся до строю.

За роки війни він здійснив численні бойові походи, проявивши неабияку мужність і професіоналізм. Високу державну нагороду – звання Героя Радянського Союзу – Самуїл Богорад отримав уже після завершення війни, у 1946 році. Тоді ж його призначили командиром дивізіону підводних човнів Балтійського флоту.

Колеги згадували його як вимогливого, але справедливого командира. Він ніколи не приходив свого єврейського походження і не погоджувався змінити прізвище, хоча в повоєнні роки це могло полегшити кар'єру. На пропозиції взяти більш „зручне“ ім'я відповідав просто: „Це ім'я дали мені мої батьки, і я не маю права від нього відмовитися“.

Після війни Самуїл Нахманович Богорад продовжував службу на флоті, передаючи свій досвід молодим офіцерам. Він залишався вірним морю до завершення військової кар'єри.

Історія Самуїла Богорада ще раз нагадує, наскільки різноманітною була участь євреїв у Другій світовій війні. Серед них були не лише лікарі, інженери, артисти чи вчені, а й льотчики, танкісти, артилеристи, моряки та командири підводних човнів. Вони вою-

вали нарівні з усіма, проявляючи мужність, професіоналізм і відданість своїй Батьківщині.

Про Самуїла Богорада сьогодні згадують не лише як про успішного підводника. Його ім'я стало символом того, що навіть у найтрагічніші часи людина здатна зберегти честь, офіцерську гідність і людяність. Саме такі люди залишають по собі пам'ять, яка переживає війни, політичні режими й десятиліття.

За матеріалами Інтернету.

Єврей із Києва, який написав „Темну ніч“

Мільйони людей знають і люблять пісню „Темна ніч“. Вона давно стала символом Другої світової війни, уособленням любові, надії та віри в повернення додому. Її співали на фронті й у тилу, вона звучала в кінофільмах, на концертах і в родинному колі. Минули десятиліття, але ця мелодія й досі хвилює серця.

Та далеко не всі знають ім'я людини, яка написала слова цієї безсмертної пісні. Її автором був уродженець Києва, єврейський поет Вельвл Ісидорович Гуревич, відомий під літературним псевдонімом Володимир Агатів.

Його пісні пережили свого творця, а самого поета сталінський режим прирік на сім років таборів.

Вельвл Гуревич народився 28 липня 1901 року в Києві в єврейській родині. Його дитинство минуло в місті, яке на початку XX ст. було одним із найбільших центрів єврейського життя Східної Європи. Тут діяли синагоги, єврейські школи, благодійні товариства, друкарні, книгарні, працювали письменники, журналісти й театральні діячі. Саме в цій атмосфері формувалася майбутній поет.

Про родину Гуревичів відомо небагато. Батько працював юристом, у домі цінували освіту, літературу й культуру. Вельвл рано захопився поезією, багато читав і вже в юнацькому віці почав писати власні вірші.

Револьюційні події 1917 року застали його сімнадцятирічним юнаком. Як і багато молодих представників єврейської інтелігенції, він щиро повірив, що нова доба покладе край дискримінації за національною ознакою та відкриє шлях до справедливості всьому суспільству.

В 1919 році Гуревич працював журналістом у київських газетах „Пролетарська правда“ та „Київський пролетар“. Репортерська школа навчила його головного – писати коротко, просто і точно. Саме ця риса згодом зробить його одним із найкращих радянських поетів-піснярів.

У 1923 році в Києві вийшла його перша поетична збірка „Дзеркала“. Молодий автор поступово входив до літературного середовища, друкувався поруч із відомими письменниками

свого часу, співпрацював із газетами та журналами.

Саме тоді Вельвл Гуревич узяв псевдонім Володимир Агатів. Для багатьох єврейських літераторів того часу це було не лише творчим вибором, а й символом віри в те, що в новому суспільстві національне походження більше не визначатиме людську долю. Іронія історії полягала в тому, що через три десятиліття навіть псевдонім уже не зміг захистити його від антиєврейських репресій.

У 1943 році режисер Леонід Луков знімав художній фільм „Два бійці“. Робота просувалася успішно, але сцена, у якій солдат пише листа дружині в землянці, ніяк не виходила переконливою.

Увечері Луков прийшов до композитора Микита Богословського й сказав: „Тут потрібна пісня. Така, щоб її запам'ятали назавжди“. Композитор майже відразу написав мелодію. Залишалося знайти слова.

У цей час до Ташкента, де працювала евакуйована кіностудія, приїхав Вельвл Гуревич щоб побачитися з родиною. Замість зустрічі з родиною його прямо з поїзда привезли просто до студії.

За спогадами сучасників, дорогою режисер розповів поетові зміст майбутньої сцени. Уже через кілька годин текст був готовий.

Тієї ж ночі розбудили Марка Бернеса, відкрили студію звукозапису й записали нову пісню. Наступного дня сцену в землянці зняли практично з першого дубля. Саме вона стала емоційною кульмінацією картини.

Існує красива легенда, що перший тираж грамплатівок із „Темною нічю“ довелося переробляти, оскільки працівники фабрики, слухаючи запис, не стримала сліз, які потрапили на матрицю. Документальних підтверджень цієї історії немає, однак вона яскраво свідчить про те, яке враження справляла пісня на слухачів.

Успіх „Темної ночі“ настільки надихнув Леоніда Лукова, що він вирішив включити до фільму ще одну пісню – веселу, дотепну, наповнену одеським колоритом. Так народилися „Шаланди, повні кефалі“.

Композитор Микита Богословський згадував, що для створення потрібної атмосфери на кіностудію навіть запросили знавців одеського фольклору. Проте Вельвл Гуревич зрештою використав не народні тексти, а власний ранній вірш, творчо його переробивши.

Обидві пісні швидко стали всенародно улюбленими. Одна уособлювала фронтову лірику, інша – життєлюбність і гумор. Разом вони принесли авторові справжню славу.

Після війни життя поета різко змінилося. Наприкінці 1940-х

років у Радянському Союзі розпочалася масштабна кампанія боротьби з так званим „безрідним космополітизмом“. Насправді вона була спрямована насамперед проти єврейської інтелігенції. Після вбивства Соломона Міхоелса, ліквідації Єврейського антифашистського комітету та закриття єврейських культурних установ під удар потрапили сотні письменників, учених і митців.

У 1949 році був заарештований і Вельвл Гуревич. Його засудили до семи років таборів. Та навіть там він залишався митцем. Організував табірний театр, створив жіночий хор, писав сценарії концертів, підтримував людей, які разом із ним відбували покарання. Колишні в'язні згадували, що саме творчість допомагала не втрачати людської гідності навіть у найтяжчих умовах.

Після смерті Йосипа Сталіна розпочався перегляд багатьох політичних справ.

У 1956 році Вельвл Гуревича реабілітували, а згодом поновили в Спілці письменників.

Проте друзі говорили, що із таборів повернулася вже інша людина – фізично виснажена й внутрішньо зламана. Він продовжував працювати, але створити твори, рівня „Темна ніч“ чи „Шаланди, повні кефалі“, уже не міг.

Вельвл Гуревич помер 15 листопада 1966 року. Його поховали на Новодевичому кладовищі в Москві. На надгробку викарбувано слова, які давно стали частиною історії: „Темна ніч, тільки пули свистять по степах...“.

Довгі роки мільйони людей співали „Темну ніч“, майже нічого не знаючи про її автора. Ім'я Володимира Агатова було відоме значно більше, ніж ім'я Вельвл Гуревича, а його єврейське походження майже не згадувалося.

Сьогодні історична справедливість поступово відновлюється. Ми дедалі частіше говоримо не лише про пісні, а й про людину, яка їх створила. Про талановитого київського єврея, журналіста, поета, який щиро вірив у силу слова і силу людяності.

Доля Вельвл Гуревича багато в чому стала символом долі цілого покоління єврейських митців Радянського Союзу. Вони щиро вірили, що талант і праця стануть важливішими за національне походження, створювали твори, які любила вся країна, але згодом самі опинилися під ударом репресивної машини. Сьогодні повернення їхніх імен є не лише даниною історичній справедливості, а й нагадуванням про те, наскільки важливо берегти пам'ять про людей, чия творчість пережила свою епоху.

Поки звучить „Темна ніч“, житиме й пам'ять про її автора – Вельвл Гуревича, поета з Києва, який подарував світові одну з найпроникливіших пісень минулого століття.

За матеріалами Інтернету.

„Говорить Єрусалим!” Голос, що передував народженню Ізраїлю

У сучасному світі важко уявити життя без радіо, телебачення чи Інтернету. Але були часи, коли кілька слів, почутих із гучномовця, ставали справжньою історичною подією. Саме так сталося навесні 1936 року, коли в ефірі вперше прозвучала фраза, яка назавжди увійшла до історії єврейського народу: „Говорить Єрусалим!”

Для мільйонів євреїв у всьому світі це були не просто слова. Вони стали символом відродження мови, культури та надії на повернення власної державності.

Офіційне радіомовлення івритом розпочалося 90 років тому. Парадоксально, але його поява стала наслідком подій, які для єврейського населення Палестини були трагічними.

Після арабських погромів 1929 р. британська влада створила спеціальну комісію під керівництвом судді Волтера Шоу для розслідування причин заворушень. Одним із членів комісії було запропоновано організувати державне радіомовлення. Передбачалося, що воно допоможе підвищити культурний рівень арабських селян та популяризуватиме сучасні методи ведення сільського господарства.

Водночас сама комісія рекомендувала суттєво обмежити єврейську репатріацію до Палестини, заборонити продаж землі євреям і звузити можливість сіоністського руху.

Здавалося, ці рішення мали стати черговим ударом по єврейській громаді. Проте вкотре справ-

дилися слова Книги Суддів: „Із того, хто пожирає, вийшла пожива, а із сильного вийшла солодкість” (Суддів 14:14). Саме так невдала ініціатива британських чиновників несподівано перетворилася на важливий крок у розвитку сучасного івritу.

У підмандатній Палестині офіційними були три мови – англійська, арабська та іврит. Кожна отримала власний ефірний час.

Підготовка тривала кілька років. Нарешті 30 березня 1936 року о 16:17 до радіопередавача в Рамаллі прибув Верховний комісар Палестини генерал Артур Вокоп. Він урочисто підключив мікрофон, після чого пролунали перші слова Англійською мовою, потім арабською.

А далі настала мить, на яку чекали тисячі людей. Уперше в історії офіційного мовлення прозвучало івритом: „Говорить Єрусалим!”. Після цього трансляція продовжилася вже зі студії в Єрусалимі. Першими в ефірі пролунали пісні легендарної співачки Брахи Цфіри, концерт видатної віолончелістки Тельми Єлін у супроводі камерного оркестру, а акторка театру „Габіма” Хана Ровіна читала уривки з поеми Нахмана Бялика „Вогняний сувій” та біблійної „Пісні над піснями”.

Євреї не лише Палестини, а й Єгипту та інших країн Близького Сходу затамувавши подих слухали знайомі слова івритом, що долинали з радіоприймачів. Спочатку мовлення тривало лише одну годину на день, але дуже швидко збільшилося до п'яти годин, доповнившись новинами, му-

зикою, театральними постановками та культурними програмами.

Назву радіостанції – „Голос Єрусалима” – затвердила британська адміністрація. Єврейські журналісти пропонували зовсім іншу назву – „Голос Єрец-Ізраель”, але британська влада та арабські представники категорично відмовилися її схвалити.

Після тривалих суперечок територію офіційно дозволили називати лише як „Палестина (Е.-І.)”, де літери „Е.-І.” були скороченням від „Єрец-Ізраель”. Проте дикторам суворо заборонили вимовляти ці слова повністю. Тому під час кожної передачі вони були змушені говорити безглузде словосполучення: „Палестина Е.-І.”. Слухачі чудово розуміли прихований зміст, а ведучі вимовляли літери „Е.-І.” з ледь прихованою іронією та сумом.

Улітку 1939 року Велика Британія практично припинила єврейську імміграцію до Палестини, пояснивши це перевищенням установлених квот. Для єврейського населення, яке вже знало про переслідування в нацистській Німеччині, таке рішення означало приректи тисячі людей на загибель. У відповідь підпільна організація „Ефель” здійснила диверсію проти будівлі радіостанції „Голос Єрусалима”.

Працівник станції, який співпрацював із підпіллям, проніс усередину три вибухові пристрої. Вибухи завдали значної шкоди й стали серйозним

ударом по престижу британської адміністрації. Після цього почалися масові обшуки та арешти єврейських співробітників.

14 травня 1948 року було проголошено незалежність Держави Ізраїль. Практично відразу колектив „Голосу Єрусалима” став основою нової державної радіостанції „Голос Ізраїлю”. Вона успадкувала не лише досвід журналістів і дикторів, а й технічну базу та навіть радіочастоти попередника.

Саме тому у 2006 році „Голос Ізраїлю” святкував своє 70-річчя, хоча офіційним державним мовником став лише у травні 1948 року.

Історія першого радіомовлення івритом – це значно більше, ніж історія технічного досягнення. Ще до проголошення незалежності Ізраїлю єврейський народ мав власні школи, театри, університет, газети, оркестри й радіо. Відродження івritу стало одним із найунікальніших явищ світової історії: мова, яка протягом століть залишалася мовою молитви й священних текстів, знову стала живою мовою повсякденного спілкування.

І коли 30 березня 1936 року в ефірі пролунало: „Говорить Єрусалим!”, це був не просто початок нової радіостанції. Це був голос народу, який після майже двох тисячоліть вигнання дедалі впевненіше заявляв світові: ми повернулися додому.

За матеріалами Олександра Непомнящого.

Аляска не перестає дивувати. Сьогодні я провів пів дня в музеї, але в якому! У Єврейському музеї Аляски! Навіть у найсміливіших фантазіях я не міг повірити в його існування. Та, як з'ясувалося, євреї були присутні на Алясці ще до її продажу Росією Сполученим Штатам – як торговці хутром, які працювали на Російсько-Американську компанію.

Після цієї вдалої „угоди” саме єврейський солдат Бенджамін Леві спустив російський прапор і підняв американський. А першим мером Анкориджа у 1920-х роках став євреї Леопольд Давид.

У 1948 р. мером міста обрали уродженця Покрова Дж. Луссакса, який прибув до Нью-Йорка у 1900 р. без жодного цента в кишені. Третім єврейським мером Анкориджа у 2015 р. став Ітан Берковіч.

На Алясці живе близько шести тисяч євреїв, половина з них – в Анкориджі. Збереження єврейських традицій тут потребує чималих зусиль: кошерну їжу часто доставляють літаком, а визначити час початку та завершення Шабату може далеко не кожен, адже через білі ночі не видно ні першої, ні останньої зірки.

Проте євреї виживають. Їх навіть жартома називають Frozen Chosen („обраний народ, але добряче підморожений”).

Навіть під час „золотої лихоманки” у її епіцентрі – місті Доусон – мешкало близько двохсот євреїв. Один із них здійснив щось абсолютного неймовірного. Коли золото в районі Доусона почало вичерпуватися, поширилися чутки, що в містечку Ном золото буквально лежить на березі річки. Почалася Номська „золота лихоманка”, і тисячі старателів вирушили з Доусона до Ном, долаючи дві тисячі кілометрів снігів і торосів.

Пляжні розсипи не можна було застовпити – треба було лише прийти, купити лопату й почати промивати пісок. Головне – встигнути раніше за інших. І тоді 19-тирічний єврейський хлопець Макс Хіршберг вирішив випередити конкурентів... на велосипеді.

Коли я прочитав про це, то подумав, що десь сталася помилка або я на місцевому морозі остаточно забув англійську. Виявилось, усе правильно. Кмітливий юнак їхав не „тундрою крізь замети”, а добре втрамбованими зимовими поштовими та собачими маршрутами, по замерзлій річці Юкон. Це дозволяло підтримувати високий темп і навіть використовувати попутний вітер: на льоду велосипед рухався швидше за собачі упряжки.

Одного разу в Хіршберга порвався ланцюг. Тоді він прив'язав шматок тканини до палиці, закріпив її за комірком і, мов парусник,

Біробіджан на Алясці

продовжив шлях до свого Ельдорадо, радіючи, що велосипед, на відміну від собак, не потрібно годувати.

Та ця історія тьмяніє перед двома іншими, про які я дізнався в Єврейському музеї Аляски.

Перша – про те, як Аляска ледь не стала Біробіджаном. Вияляється, одразу після „Кришталевої ночі” 1938 року заступник міністра внутрішніх справ США Гаррі Слаттері запропонував урятувати німецьких та австрійських євреїв, переселивши їх на Аляску до спеціально виділених районів. Ідея була благородною і водночас мала сприяти освоєнню американської Півночі.

Здавалося б, можна було відправити євреїв на теплий Південь, але їх постійно прагнули переселити саме на Північ: Сталін – на північний схід, американці – на північний захід.

Оригінальність задуму Слаттері полягала в тому, що, розселивши євреїв на Алясці, він міг обійти американські імміграційні обмеження, адже тоді Аляска формально ще не була штатом, а мала статус інкорпорованої території.

Поселення планували створити у чотирьох регіонах. Назви двох із них особливо відгукнулися в моєму серці. Перший – Baranof Island, другий – місто Petersburg, яке хоч і не має жодного стосунку до міста в Росії, але теж розташоване на острові Mitkof Island.

Хоч перший острів названо на честь Олександра Баранова, керівника Російсько-Американської компанії, а другий – на честь російського адмірала, погодьтеся: переселяти євреїв на острів Баранова та острів Міткова – це вже занадто.

До того ж президент Франклін Рузвельт погоджувався прийняти лише 100 тисяч іммігрантів, причому для євреїв передбачалася квота лише у 10 відсотків. Президент Американського єврейського конгресу попереджав, що сміливий план Слаттері створить „хибне й небезпечне враження, ніби євреї захоплюють частину країни для власного поселення”.

Прихильники обмеження імміграції лякали суспільство „п'ятою колоною”, „троянськими кіньми” та агентами, які нібито прибудуть під виглядом біженців.

Особливо цікавою була позиція губернатора Території Аляска Ернеста Грюнінга, який теж був євреєм. Він виступив проти плану –

щоправда, не стільки через саму ідею, скільки через напружені стосунки з начальником Слаттері, міністром внутрішніх справ. У підсумку проєкт зазнав невдачі.

Згодом ця історія ожила у романі Майкла Шейбона „Спілка єврейських поліцейських”, де описано альтернативний світ, у якому Конгрес усе ж таки підтримав план Слаттері, і на Алясці виник великий єврейський анклав.

Друга історія, почута в музеї, вразила мене не менше за першу. Звичайно, я знав про знамениту операцію з евакуації єменських євреїв до Ізраїлю у 1949–1950 роках. Але виявилось, що одним із її головних учасників була авіакомпанія Alaska Airlines.

У ті роки це була ще зовсім невелика компанія, але саме їй Джойнт доручив здійснити цю масштабну операцію. Причина була простою: щойно завершилася радянська повітряна блокада Західного Берліна, і одним із головних учасників американського повітряного мосту, який урятував два мільйони людей, була саме Alaska Airlines. Її льотчики вже мали унікальний досвід організації безперервних авіаперевезень. Саме такий повітряний міст був потрібен для термінової евакуації єменських євреїв після великого погрому в Адені у грудні 1947, коли загинули десятки людей, а єврейські квартали були зруйновані. На тлі арабо-ізраїльської війни 1948 р. стало очевидно: євреїв потрібно рятувати негайно.

Джойнт профінансував і спланував операцію; британська влада дозволила створити транзитний табір; авіакомпанії, насамперед Alaska Airlines, організували сотні рейсів за маршрутом Аден – Ізраїль.

Щоправда, дозвіл на виїзд, який дав єменський імам, супроводжувався жорсткими умовами: люди мусили терміново продати все своє майно – землю, худобу, будинки. Тому більшість вирушала в дорогу майже без грошей. Усього за півтора року вдалося евакуювати всю громаду – близько 50 тисяч євреїв.

І ще одне відкриття чекало мене цього дня: навпроти невеликого Єврейського музею височіла величезна будівля Любавицького центру.

Звичайно, ми зайшли всередину. І я одразу опинився в обіймах американського рабина, який народився в Москві. Його батько пройшов через ГУЛАГ. На мене відразу наклали тфлін. І це стало остаточним підтвердженням того, що цей день був прожитий не даремно.

Олександр Смолянський.

Як слово допомагало викривати ворожих диверсантів

Війна – це не лише бойові дії на передовій. Це ще й безперервне, приховане від сторонніх очей протистояння розвідки та контррозвідки. І ця сфера сповнена власних таємниць і нетриціальних прийомів.

Під час Другої світової війни для виявлення ворожих диверсантів, закинутих у радянський тил, активно використовувався простий, але надзвичайно ефективний лінгвістичний метод, який отримав назву „шиболет”. У чому ж полягає принцип шиболету і які слова видавали німецьких агентів з головою?

Мови світу відрізняються одна від одної не лише словниковим запасом і граматику, а й набором звуків та особливостями їхньої вимови. Мовленнєвий апарат людини формується ще в дитинстві. Якщо в рідній мові немає певного звука, губи й язик дорослої людини просто не можуть зайняти потрібне положення, щоб вимовити його без спотворення. Позбутися такого акценту можна лише після багатьох років наполегливих тренувань, та й то – за наявності неабияких здібностей. Саме такі мовні особливості й називають шиболетами. За ними можна досить точно визначити, у якому мовному середовищі людина навчилася говорити.

Використання цього феномену для викриття ворожих лазутчиків уперше описане в Та-наху. Під час війни між глеадитянами та ефремлянами, щоб виявити останніх, воїни Гілеаду на переправах змушували всіх вимовляти слово „шиболет” („колос”). Ефремляни ж вимовляли його як „соболет”, оскільки в їхньому діалекті був відсутній звук „Ш”.

Цей прийом розвідки й контррозвідки використовували різні народи ще з глибокої давнини. У звичайній розмові людина зазвичай уни-

кає складного слова, замінюючи його синонімом. Але якщо під час перевірки змусити підозрюваного вимовити саме „неможливе” слово, він неминуче видасть себе.

У 1302 році фламандці викривали французів за їхньою нездатністю правильно вимовити фразу „Schild en vriend” („Щит і друг”).

У 1312 році під час придушення повстання в Кракові поляки виявляли німецьких бюргерів, змушуючи їх вимовляти скоромовку: „So-czewica, koło, miele, młyn” („Сочевиця, колесо, меле, млин”).

А під час повстання фризів у XVI ст. паролем була фраза: „Bûter, brea, en griene tsis...” („Масло, житній хліб і зелений сир”). Окрім уродженців цієї провінції, правильно вимовити її практично ніхто не міг.

Тут варто зробити важливе історичне уточнення. Досвідчена німецька військова розвідка – Абвер – чудово розуміла, що засилати етнічних німців у глибокий радянський тил практично безглуздо. Для проведення серйозних диверсій вербували радянських військовополонених, білогвардійських емігрантів і зрадників. Вони бездоганно володіли російською мовою, тому цей метод щодо них, зрозуміло, не працював.

Натомість у прифронтовій смузі шиболети були незамінними. За їхньою допомогою патрулі військ охорони тилу та співробітники контррозвідки СМЕРШ викривали німецьких фронтових розвідників, зокрема диверсантів спецпідрозділу „Бранденбург-800”, які часто переходили лінію фронту, передоюнувшись у радянську військову форму. У другій половині війни на блокпостах таким самим способом виявляли численних німецьких військових, які опинилися в оточенні. Намагаючись пробрати-

ся до своїх, вони перевдягалися в селянське лахміття, удавали місцевих жителів, біженців або навіть глухонімих після контузії.

Саме тут ми підходимо до одного з найпоширеніших міфів, який міцно закріпився в радянському кінематографі. Вважається, ніби німців викривали за словом „дорога”, яке вони нібито вимовляли як „тарока”.

З погляду сучасної лінгвістики це не більше ніж легенда. У літературній німецькій мові (Hochdeutsch) цілком існують дзвінки звуки [d], [t] і [g]. Носії німецької мови без особливих труднощів вимовляють слово „дорога”, і воно аж ніяк не перетворюється на карикатурне „тарока”. Оглушення приголосних властиве лише окремим регіональним діалектам.

Радянська контррозвідка СМЕРШ використовувала значно тонші фонетичні пастки, які були практично нездоланими для носіїв німецької мови.

Звук „І”. Для німця він є фізіологічно неприродним, тому майже завжди замінюється звуком „І”.

М'які приголосні. У німецькій мові вони фактично відсутні.

Редукція голосних. Російськомовна людина вимовляє слово приблизно як „дАрога”, тоді як німець, читаючи або відтворюючи зазвучене слово, скаже чітко „дОрога”, часто ще й із характерним гаркавим „Р”.

Союзними по антигітлерівській коаліції також успішно використовували мовні паролі.

Нідерланди. Учасники голландського Руху Опору викривали агентів гестапо, просячи їх вимовити назву міста Scheveningen (Схевенінген). Німці автоматично читали перші літери як звук „ш”, тоді як у нідерландській мові це ви-

мовляється як „сх”.

Данія. Данці пропонували вимовити назву традиційного десерту „Rødgrød med fløde”. Через велику кількість специфічних голосних це словосполучення надзвичайно складне для будь-якого іноземця, не лише для німців.

Нормандія. Під час висадки союзників у Нормандії американські військові вночі використовували паролі зв'язку: „Flash – Thunder – Welcome” („Спалах – Грім – Ласкаво просимо”).

Німець, який не мав у рідній мові міжзубного звука [θ], неминуче видавав себе, вимовляючи слово Thunder приблизно як Zunder або Sunder.

Окремої згадки заслуговує війна на Тихому океані. Існує популярне твердження, ніби влада США використовувала слова з літерою „L”, щоб відрізнити американців японського походження від японських шпигунів, адже в японській мові цього звука немає.

Насправді історичні факти свідчать про інше. Уряд США не проводив жодних подібних перевірок. У 1942 році було видано Надзвичайний указ № 9066, відповідно до якого понад 120 тисяч американців японського походження без жодного індивідуального розгляду були інтерновані до спеціальних таборів. При цьому багато хто з них народився у США й бездоганно володів англійською мовою.

Натомість шиболет із літерою „L” справді ефективно використовувався в джунглях Гуадалканалу. Вночі американські морські піхотинці застосовували паролі, насичені цим звуком, щоб викривати диверсантів Імператорської армії Японії.

Найвідомішим таким паролем стало слово „Lollapaloosa”, яке японські солдати неминуче вимовляли приблизно як „поррапаруза”.

Міла Загарей.

Шість смаків єврейського щастя

Щороку в житті єврейської громади Черкащини настає особливий тиждень. Це час, коли звичний ритм життя ніби завмирає, поступаючись місцем дитячому сміху, дружнім обіймам, шабатнім пісням, щирим розмовам до пізнього вечора і відчуттю, що поруч – одна велика родина.

Саме так із 29 червня по 5 липня 2026 року в Світанку жив літній сімейний табір, який вже майже три десятиліття поспіль об'єднує єврейські родини Черкас, Сміли, Умані та Канева. Для сорока трьох його учасників ці шість днів стали значно більшими, ніж звичайний відпочинок. Це була подорож до власного коріння, до традиції, до родини і, зрештою, до самого себе.

За ці роки табір давно став невід'ємною частиною історії єврейської громади Черкащини. Уже понад чверть століття він існує завдяки багаторічній підтримці наших друзів із Єврейської Федерації „Великий Метро вест” (Нью-Джерсі, США). Саме завдяки цій дружбі сотні дітей виросли разом із табором, а багато з тих, хто колись приїздив сюди маленькими хлопчиками й дівчатками, сьогодні вже привозять власних дітей.

Такі проекти народжуються тоді, коли об'єднуються люди, яких єднає спільна мета. Організація цюгорічного сімейного табору стала можливою завдяки багаторічній фінансовій підтримці наших надійних друзів і партнерів — Єврейської Федерації „Великий Метро вест” (Нью-Джерсі, США). Вагомий внесок у реалізацію програми також зробили Міжнародна громадська організація „Джойнт” та Всесвітня спілка прогресивного юдаїзму, які вже багато років підтримують розвиток єврейського життя в Україні. Щира вдячність кожному, хто допоміг подарувати дітям і дорослим цей незабутній тиждень дружби, навчання та духовного збагачення.

Водночас цей табір став справжнім прикладом партнерства й відповідальності самих учасників. Висока зацікавленість родин у проведенні табору підтвердилася не лише їхньою активною участю в програмі, а й готовністю зробити власний фінансовий внесок. Завдяки пайовій участі кожної сім'ї цей проект став по-справжньому спільною справою, у яку кожен вклав частинку себе. Адже найбільше цінується те, що створюється разом.

Кожен літній табір має свою тему. Але цього року організаторам вдалося знайти надзвичайно влучний образ — „Єврейська подорож: шість днів – шість смаків”.

Здавалося б, мова мала йти про кулінарію. Проте вже з першої години стало зрозуміло: головний інгредієнт цієї подорожі – людська душа.

Кожен день мав власний смак. Солоний нагадував про незмінність Заповіту між Вс-вишнім і єврейським народом. Солодкий говорив про вдячність, сімейне тепло і радість, яку людина здатна знаходити навіть у найменших дрібницях. Кислий навчав не боятися несподіваних поворотів долі й пам'ятати мудре єврейське „Гам зу ле-това” — „І це також на благо”. Гіркий допомагав чесно говорити про втрати, біль і випробування, які роблять людину сильнішою. Гострий змушував зосередитися на найважливішому та відчуті мо-

мент переходу від буднів до святості. І нарешті шабатній смак став символом гармонії – того внутрішнього миру, який може народитися лише тоді, коли поруч найрідніші люди.

Так народилася дивовижна історія, де навіть звичайний лимон, шматочок халі чи жменя солі ставали мовою, якою єврейська традиція розмовляла з сучасною людиною.

У сімейному таборі дуже швидко стираються звичні межі між поколіннями. Тут молодші вчаться у старших, старші дивуються мудрості дітей, а батьки раптом знаходять час просто побути поруч зі своїми синами й доньками.

День розпочинався руханкою, сміхом, сонцем і водою. Потім життя розходилося різними маршрутами. Молодші заглиблювалися у світ творчості, казок і відкриттів. Підлітки сперечалися над текстами Тори, дискутували про сучасний світ, вчилися захищати власну думку. Дорослі разом із психологами Центру „Ор Шалом” говорили про речі, які сьогодні хвилюють практично кожну українську родину: втому, тривогу, взаємини між поколіннями, силу вдячності та вміння знаходити світло навіть у складні часи.

І щоразу всі ці різні стежки знову сходилися в одному місці – за великим спільним столом, у творчих майстернях, під час квестів, спортивних змагань, театральних вистав чи вечірніх концертів.

Саме тоді народжувалося те, що неможливо прописати в жодному сценарії, – справжня громада.

Кожен табір має події, які залишаються в пам'яті назавжди. Цього року такою миттю стала церемонія Бар- і Бат-міци. Для Давида Мезврїшвілі, Марії Танської, Лізи Кардонської та Тетяни Крячкової вона стала початком нового етапу життя – моментом, коли дитинство поступається місцем особистій відповідальності перед Б-гом, родиною та власним народом.

Особливої урочистості святу надали директор ЧОБЄФ „Хесед Дорот” Євгеній Степко, керівниця освітніх і громадських проєктів Релігійного об'єднання громад прогресивного юдаїзму України Голда Цедилєнко, голова громади „Хавер” Галина Польська, а також відеозвернення віцепрезидента Всесвітньої Ради спільнот прогресивного юдаїзму Єяля Рондера.

Церемонію провів Дан Межинов – помічник головного рабина Києва та України громад прогресивного юдаїзму Олександра Духовного.

У ці хвилини здавалося, що весь табір затамував подих. Адже кожен дорослий бачив перед собою не просто чотирьох підлітків. Він бачив майбутнє єврейської громади.

У таборі практично неможливо було знайти людину, яка залишалася лише спостерігачем. Хтось писав сценарії. Хтось вигадував костюми. Хтось будував декорації. Хтось монтував відео. Хтось уперше виходив на сцену.

Загони змагалися у творчих презентаціях, родини брали участь у кулінарних батлах, діти разом із дорослими шукали скарби, проходили квести, створювали короткометражні фільми, сміялися над театральними пародіями та до сліз аплодували вечірнім капусникам.

Усе це було значно більшим, ніж просто дозвілля. Саме під час спільної творчості народжується довіра. Саме тоді діти бачать своїх батьків зовсім іншими. Саме тоді дорослі знову дозволяють собі бути трохи дітьми.

Кульмінацією табору, без перебільшення, став Шабат. У сучасному світі люди дедалі частіше не мають часу одне для одного. Ми поспішаємо. Працюємо. Переживаємо. Будуємо плани. А Шабат пропонує зовсім іншу логіку життя. Він говорить: зупинися. Подивися в очі своїй дитині. Обійми батьків. Запали свічки. Подякуй за прожитий тиждень.

Саме це пережили всі учасники табору під час церемонії Кабалат Шабат. Благословення над вином. Аромат свіжоспечених хал. Спільні молитви. Благословення дітей. Пісні, які співали кілька поколінь одночасно. У ці хвилини вже було неважливо, хто приїхав із Черкас, хто зі Сміли чи Умані. Усі ставали однією великою родиною. А коли наступного дня запалала свічка Авдали, її світло ніби підсумувало весь прожитий тиждень.

Шабат завершувався. Але той мир, який він подарував людям, кожен поніс із собою додому.

Наприкінці зміни всі отримали пам'ятні браслети від Всесвітньої Ради спільнот прогресивного юдаїзму. На перший погляд – невеликий сувенір. Насправді – символ. Символ того, що людина ніколи не буває самотньою, поки поруч є громада.

Можливо, саме в цьому і полягає головний секрет літнього сімейного табору. Він не закінчується тоді, коли автобус залишає територію санаторію. Він продовжується вдома. У шабатньому столі. У родинній розмові. У дитячих спогадах. У нових друзях. У бажанні наступного літа знову повернутися туди, де традиція перестала бути сторінкою з підручника і стає живою частиною повсякденного життя.

Саме тому літній сімейний табір Черкаської єврейської громади вже майже тридцять років залишається не просто проєктом. Він став місцем, де діти дорослішають, дорослі молодіють душею, а єврейська традиція продовжує жити – не лише в книгах, а насамперед у людських серцях.

Прощання завжди трохи сумне. Особливо тоді, коли за шість днів незнайомі люди стають друзями, а друзі – справжньою родиною. Та ми знаємо: літній сімейний табір – це завжди результат спільної праці, довіри й великої любові до своєї громади. Він народжується завдяки підтримці наших друзів і партнерів, завдяки натхненній роботі команди організаторів і, найголовніше, завдяки самим учасникам, які щороку доводять: справжня громада будується тоді, коли кожен готовий не лише отримувати, а й вкладати власні сили, час і частинку серця у спільну справу.

Єврейська традиція говорить: зустріч ніколи не буває останньою, якщо люди зберігають її у своєму серці. Саме тому ми не говоримо табору „прощай”. Ми кажемо: „Лехітраут! До нової зустрічі наступного літа!”.

Світлина з табірної життя можна подивитися на сайті ЧОБЄФ „Хесед Дорот” в рубриці „Сімейні табори” за посиланням <http://hesed-dorot.ck.ua/>.

Михайло Тайбішлак, редактор газети „Інейнем – Разом”.

Червень у „Денному центрі”

присвячена знайомству з нейрографікою та нейронімнастикю. Учасники відкрили для себе сучасні методики, які сприяють покращенню роботи мозку, розвитку творчого мислення та зниженню рівня стресу. Особливий інтерес викликала практична частина заняття. Присутні із захопленням виконували вправи з нейрогімнастики, які допомагають розвивати увагу, пам'ять, координацію рухів та мікловікульну взаємодію. А під час знайомства з нейрографічним малюванням кожен зміг висловити власні емоції через творчість, відчути внутрішню гармонію та отримати заряд позитивних емоцій.

Справжньою подією для учасників стала зустріч, присвячена бібліотеці благодійного фонду. У час стрімкого розвитку цифрових технологій багато людей поважного віку залишаються вірними добрій традиції читання паперових книг. Для них книга – це не лише джерело знань, а й особ-

лива атмосфера, можливість неспішно зануритися у світ думок, спогадів та нових відкриттів. Під час зустрічі присутні ознайомилися з книжковим фондом бібліотеки, дізналися про видання, присвячені єврейській історії, традиціям, культурі та видатним особистостям. Окремо говорили про користь читання, адже воно допомагає підтримувати пам'ять і концентрацію уваги, розвиває мислення, збагачує словниковий запас та сприяє збереженню когнітивної активності. А ще книга залишається чудовим співрозмовником, який дарує натхнення, нові знання та допомагає відчувати зв'язок із культурною спадщиною свого народу.

Ще однією приємною новинкою стало започаткування зустрічей за настільними іграми. На перший погляд це лише цікаве дозвілля, але насправді настільні ігри мають значно глибший вплив. Вони тренують пам'ять, увагу, логічне мислення,

допомагають підтримувати когнітивну активність, розвивають комунікативні навички та дарують радість живого спілкування. Під час гри учасники не лише змагаються, а й сміються, підтримують один одного та створюють атмосферу справжньої дружби.

Усі ці заходи вкотре довели: „Денний центр” – це не просто місце зустрічей. Це простір активного довголіття, нових знань, творчості та людського тепла. Саме тут люди поважного віку мають можливість залишатися активними, відкривати для себе нові захоплення, підтримувати інтелектуальну форму та відчувати себе важливою частиною великої єврейської громади. Червень став ще одним яскравим підтвердженням того, що навчається, розвивається і знаходить радість у кожному дні можна у будь-якому віці.

Фото можна подивитися на сайті ЧОБЄФ „Хесед Дорот” в рубриці „Новини” <http://hesed-dorot.ck.ua/>

Михайло Тайбішлак, редактор газети „Інейнем – Разом”.

Шановні підопічні ЧОБЄФ „Хесед Дорот”!

Для надання вам будь-якої благодійної допомоги ми маємо зібрати документально підтверджену інформацію про ваші доходи. Будь ласка, в термін до **1 вересня 2026 р.** здайте куратору ЧОБЄФ „Хесед Дорот” або надішліть поштою на адресу 18010, м. Черкаси, вул. Б. Хмельницького, 66 наступні документи:

- Довідку з Пенсійного фонду** про розмір вашої пенсії (та/або пенсії чоловіка/дружини) за червень або липень 2026 р. (Це стосується і випадку, якщо шлюб не зареєстрований). Якщо ви отримуєте пенсію на банківську картку, можна взяти довідку про розмір вашої пенсії в банку з печаткою банку (або сформувати довідку в застосунку Приват24).
- Для працюючих** – необхідно здати довідку про розмір заробітної плати, включаючи червень 2026 р., із зазначенням суми чистого доходу – „на руки”. У випадку, якщо ви (і/або чоловік/дружина) періодично працюєте або працюєте не офіційно, і документів про доходи надати не можете, то потрібно написати заяву на ім'я директора ЧОБЄФ „Хесед Дорот” із зазначенням роду занять та середньомісячного доходу.

Адміністрація ЧОБЄФ „Хесед Дорот”.

	Проект „ТУРБОТА ПОКОЛІНЬ – ХЕСЕД ДОРОТ” було створено та працює за підтримкою „Джойнт” (JDC) – провідною єврейською міжнародною гуманітарною організацією, яка понад 30-ти років допомагає нужденним євреям і розвиває єврейське життя у країнах колишнього Радянського Союзу. Детальну інформацію про JDC ви знайдете на сайті: www.JDC.org				
	Соціальні послуги для підопічних (жертв нацизму) ЧОБЄФ „Хесед Дорот” надаються за підтримки гранту від „Конференції з матеріальних претензій єврейського населення до уряду Німеччини”.		Газета „Інейнем–Разом”. Засновник – Черкаський обласний благодійний єврейський фонд „Турбота поколінь – Хесед Дорот”. ідентифікатор медіа – R30-03581. Адреса редакції: 18010, Черкаси, вул. Б.Хмельницького, 66. ☎ (0472)37-70-79, 54-41-48; 54-43-11. e-mail: ineinem20@gmail.com http://hesed-dorot.ck.ua Надруковано в друкарні м. Чернобай. Наклад 800 прим. Підписний індекс 90781. Розповсюджується безкоштовно.		
Наші спонсори: Єврейська Федерація Великий МетроВест Нью-Джерсі та Міжнародна громадська організація Центр „Джойнт”.		Будь ласка, поведіться з цим виданням шанобливо — у ньому наведені слова Тори.			